

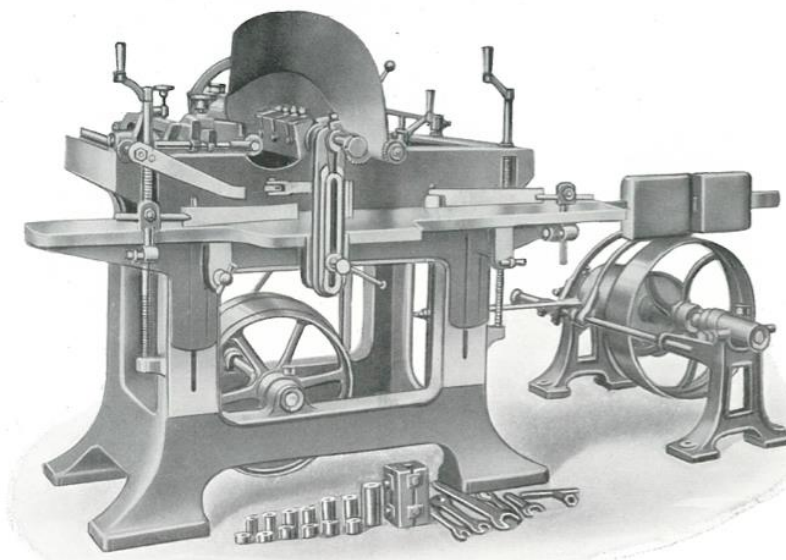
Virserums hembygdsblad 7/16

Hjortöströms mekaniska verkstad

När industrialiseringen började under 1800-talet var tillgång till kraftkälla en viktig faktor för lokaliseringen. I Virserum, precis som i många andra mindre samhällen, hamnade industrierna kring vattendrag där man kunde utnyttja vattenfallen för att driva maskinerna. Ett bra exempel på detta är Hjortöströms mekaniska verkstad. Carl August Gustafsson arrenderade 1882 ett av fallen mellan sjön Hjorten och Virserumssjön. Den första maskinen som tillkom i verkstadsbyggnaden var en järnsvarv som senare följdes av en bormaskin, som Gustafsson själv hade tillverkat. Produktionen var till en början tröskverk och havregrynscrossar men också kyrkportar. Ett gjuteri tillkom 1888 och detta möjliggjorde tillverkningen av olika maskiner, en tillverkning som sedan kom att känneteckna verksamheten. Eftersom möbeltillverkningen började bli en viktig industri i Virserum tillverkades många maskiner för möbeltillverkningen.

År 1916 var det dags för Carl Augusts söner att ta över firman och den utvecklades stadi-
digt. Man började även att exportera maskinerna, i början till de nordiska länderna men
successivt över hela världen.

PLANING AND MOULDING MACHINE No 1.

This machine is fitted with revolving cutter of steel fitted with screw-slots on all sides. The cutter runs in Ball Bearings placed in a frame. The spindle is fitted with set-nuts, thus securing smooth running. The cutter frame can be moved length-ways. By means of a stopping arrangement placed on the bearing frame the cutter is secured against revolving during adjustment of the knives. This arrangement is uncoupled in a moment.

The feed, which can be uncoupled rapidly, is made by ribbed steel rollers, the pressure of which is made by weight which can be adjusted when needed. Three different speeds on feed can be obtained, from 4.4 to 14.4 metres pro minute.

Att exportmarknaden blev allt viktigare framgår också av att företaget lät översätta flera av sina produktblad till engelska; något som var mycket ovanligt för industrierna i Virserum under 1900-talets första hälft. En viktig exportmarknad under första världskriget var Ryssland, dit man leverera snabb svarvar.

Efter första världskrigets slut gjorde man ett försök 1919 att börja tillverka monteringsfärdiga trähus för export till det krigsdrabbade Frankrike. Den satsningen misslyckades dock och det lär endast ha sålts ett enda hus till Frankrike.

Fortfarande dominerade dock tillverkningen av maskiner för möbeltillverkningen, men konkurrensen hårdnade och lönsamheten minskade för denna tillverkning. Man började istället att satsa på tillverkning av järnarbetsmaskiner. Denna tillverkning krävde större lokaler och 1946 kunde ett utbyggt gjuteri tas i bruk. Lokalerna utvidgades ytterligare under 1950-talet.

Gustafssons söner Karl-Johan, Gustaf, Oskar, Anton och Axel hade alltsedan de övertog firman drivit den framgångsrikt men 1957 valde de att sälja företaget till Olof Herman i Storebro, som fortsatte driften under några år. Men sommaren 1966 var det slut med tillverkningen vid den mekaniska verkstaden och lokalerna stod sedan utan användning och förföll sakta. Lokalerna revs 1983.

Hjortöströms håll- och lastplats

Smalspåret fortsättning från Åseda till Virserum blev öppnad för allmän trafik den 23 december 1911, men den högtidliga invigningen av civilministern skedde först i juni 1912.

När järnvägen öppnades fanns ingen hållplats i Hjortöström utan endast en lastplats, dvs. det var möjligt att sända godsvagnar till och från platsen men någon persontrafik förekom inte. Det som givetvis motiverade lastplatsen var den betydande produktionen vid Hjortöströms mekaniska verkstad och Hjortöströms hjulfabrik (den sistnämnda gick i konkurs 1923).

Vid den här tidpunkten fanns betydande betesmarker för korna på båda sidor om det blivande spåret och kossorna var vana att kunna röra sig fritt över markerna. Därför föreskrevs att järnvägsbolaget måste anlägga grindar – inte vid vägövergången utan över järnvägsspåret – så att korna inte skulle kunna ta sig in på järnvägsvallen. När tåg närmade sig Hjortöström fick därför en grindvakt öppna grindarna över spåret och istället kom grindarna att spärra av vägbanan.

Men de båda industrierna arbetade för att Hjortöström också skulle få persontrafik och redan den 1 april 1912 öppnades den möjligheten. Den anställda grindvakten Selma Jansson började då också att sälja tågbiljetter i sitt bostadshus bredvid vägövergången (något stationshus fanns inte i Hjortöström). Selma stannade kvar som grindvakt till 1958.

För Hjortöströms mekaniska verkstad hade järnvägen stor betydelse, inte bara när det gällde att transportera företagets produkter. På våren 1917 fick företaget tillstånd att

sända mjölkkrukor till och från Sissehult. Man hade nämligen svårt att få tillräckligt mycket mjölk levererat från mejeriet i Virserum. För hushållet (12 personer) och de 48 ungarlarna kunde man endast erhålla 7-10 liter per dag. Däremot kunde Sissehults gård leverera en tillräcklig mängd mjöl.

Det skulle dröja ända till 1946 innan de boende i Hjortöström fick en väntkur uppförd; innan dess tvingades man vänta utomhus i regn och rusk. Tre år senare anlades också en särskild plattform.

Men 1960-talet innebar nedgång både i gods- och persontrafiken. Den mekaniska verkstaden slog igen 1966 men redan dessförinnan hade godstrafiken i praktiken upphört. Och från den 1 mars 1966 hade SJ lagt ned möjligheterna att sända gods till och från hållplatsen.

Sedan Selma Jansson slutat som grindvakt 1958 efterträddes hon av Ruth Gustafsson. Möjligheterna att köpa tågbiljetter upphörde dock i samband med detta personalskifte. Ruth Gustafsson stannade som grindvakt till den 1 maj 1969 då hon sade upp sin anställning. Eftersom det vid den här tiden inte fanns så många kor kvar i Hjortöström fick Ruth ingen efterträdare som grindvakt.

NTO:s scoutläger i Virserum 1955

NTO-föreningen i Virserum – Logen 612 Ledstjärnan – bildades redan 1895 och har en lång och innehållsrik historia med olika föreningsaktiviteter på programmet. Många förknippar nog dagens NTO med Ordenshuset (ombyggt 1953/54) eller sommarhemmet vid Virserumssjön (uppfört 1936). Förutom det föreningsinterna arbetet har det funnits många olika aktivitetsgrupper under årens lopp – exempelvis barntemplet Linnea, bibliotek för allmänhet, folkdanslag, amatörsällskapet Tiljan, teaterförening, verksamhet för blåvingarna samt en aktiv scoutkår. En av de aktiva ledarna för scouterna var den legendariske Torsten Andersson och det var nog tack vare hans insatser som Virserum år 1955 fick arrangera ett scoutläger för hela Sverige, det sjunde rikslägret i ordningen.

Över 300 pojkscouters hade kommit till Virserum för att umgås under en veckas tid och leva lägerliv. Lägret invigdes högtidligt med musik av Frälsningsarméns musikkår, tal av flera scoutledare, men också av såväl kommunalfullmäktiges som municipalfullmäktiges ordförande. Efter invigningshögtidligheterna bjöds gästerna på kaffe och deras tack framfördes av kyrkoherden Karl Törngård.

Lägret uppmärksammades stort i NTO:s dåvarande förbundstidning Ariel. I en utgåva förelägret uppmärksammades både samhället och NTO:s verksamhet i Virserum (med det då nyligen invigda Ordenshuset) och en specialskriften dikt av Pälle Näver.

Och som ett synligt minne av lägret hade också en särskild poststämpel tagits fram.

GES UT AV VIRSERUMS HEMBYGDSFÖRENING
Bli medlem genom att betala in 100 kr på bg 5241-0263.